

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

J. RICHARD DE LA TOUR

fremSAT den 13. januar 2022¹

Sag C-569/20

IR

Straffesag

procesdeltager:

Spetsializirana prokuratura

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Spetsializiran nakazatelen sad (særlig domstol i straffesager, Bulgarien))

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde i straffesager – direktiv (EU) 2016/343 – retten til at være til stede under retssagen – artikel 8 og 9 – krav i tilfælde af domfældelse in absentia – retten til en ny retssag – tiltaltes flugt – national lovgivning, som udelukker genoptagelsen af en straffesag, når den person, der er blevet dømt in absentia, er flygtet efter at være blevet bekendt med den tiltale, der er rejst mod ham, i sagens undersøgelsesfase«

I. Indledning

1. Kan en person, der er blevet dømt efter en retssag, hvor han ikke har givet personligt møde, fordi han er flygtet, have ret til en ny retssag i henhold til artikel 8, stk. 4, andet punktum, og artikel 9 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2016/343 af 9. marts 2016 om styrkelse af visse aspekter af uskyldsformodningen og retten til at være til stede under retssagen i straffesager²?
2. Dette er i det væsentlige genstanden for de præjudicielle spørgsmål, som Spetsializiran nakazatelen sad (særlig domstol i straffesager, Bulgarien) har forelagt.
3. Denne anmodning er blevet fremsat i forbindelse med en straffesag, hvor det blev besluttet at dømme IR in absentia. Denne person blev underrettet om den tiltale, der er rejst mod ham, i den indledende undersøgelsesfase, men flygtede og har derfor hverken kunnet underrettes om det endelige anklageskrift, om datoen og stedet for retssagen eller om konsekvenserne af at undlade at give møde.
4. Den forelæggende ret er derfor i tvivl om rækkevidden af de krav, som EU-lovgiver opstiller inden for rammerne af direktiv 2016/343 med henblik på at sikre den pågældendes ret til et forsvar. Den ønsker navnlig oplyst, om det er muligt at fuldbyrde den afgørelse, der blev truffet

¹ – Originalsprog: fransk.

² – EUT 2016, L 65, s. 1.

efter den retssag, der blev gennemført, uden at tiltalte var til stede, i henhold til dette direktivs artikel 8, stk. 2 og 3, eller om det derimod er nødvendigt at foretage en fornyet prøvelse i overensstemmelse med det nævnte direktivs artikel 8, stk. 4, andet punktum, og artikel 9.

5. I dette forslag til afgørelse vil jeg forklare, at selv om underretningen af tiltalte om retssagen udgør et væsentligt krav i henhold til direktiv 2016/343 med henblik på overholdelse af retten til et forsvar, giver EU-lovgiver imidlertid medlemsstaterne mulighed for at undersøge, i hvilket omfang dette krav konkret er blevet opfyldt. EU-lovgiver opfordrer medlemsstaterne til at tage særligt hensyn til den handlemåde, som de kompetente nationale myndigheder har udvist for at underrette den pågældende, og som den pågældende har udvist for at modtage denne underretning.

6. I denne forbindelse vil jeg redegøre for årsagerne til, at artikel 8, stk. 2 og 3, i direktiv 2016/343, som giver medlemsstaterne mulighed for at fuldbyrde en afgørelse, der er truffet efter en retssag, hvor tiltalte ikke har givet møde, omfatter en situation, hvor den nationale ret under hensyntagen til alle de konkrete omstændigheder, der kendetegner den omhandlede situation, konstaterer, at tiltalte, på trods af den omhu og de bestræbelser, som de kompetente nationale myndigheder har udvist for at underrette tiltalte om retssagen og om konsekvenserne af at undlade at give møde, bevidst og forsætligt har tilsidesat sine forpligtelser til at modtage en sådan underretning med det formål at unddrage sig retsforfølgningen. Jeg vil præcisere, at såfremt den nationale ret foretager disse konstateringer, er artikel 8, stk. 4, andet punktum, og artikel 9 i direktiv 2016/343 ikke til hinder for en national lovgivning, hvorefter der ikke skal foretages en fornyet prøvelse, når tiltalte er flygtet efter at være blevet underrettet om den tiltale, der er rejst mod ham, i den indledende undersøgelsesfase, men inden han blev underrettet om det endelige anklageskrift.

II. Retsforskrifter

A. Direktiv 2016/343

7. Direktiv 2016/343 fastlægger i artikel 1 fælles minimumsregler vedrørende dels visse aspekter af uskyldsformodningen, dels retten til at være til stede under retssagen.

8. 37. og 38. betragtning til direktivet lyder som følger:

»(37) Det bør [...] være muligt at afholde en retssag, der kan resultere i en afgørelse om skyld eller uskyld, uden at en mistænkt eller tiltalt er til stede, hvis den pågældende er blevet underrettet om retssagen og har givet en advokat, som er udpeget af den pågældende eller af staten, fuldmagt til at repræsentere sig under retssagen, og som repræsenterede den mistænkte eller tiltalte.

(38) Når det afgøres, om den måde, hvorpå den mistænkte eller tiltalte er blevet underrettet, er tilstrækkelig til at sikre, at den pågældende er bekendt med retssagen, bør der, hvor det er relevant, også tages særligt hensyn til den omhu, som de offentlige myndigheder har udøvet for at underrette den pågældende, og til den omhu, som den pågældende har udøvet for at modtage den underretning, som er rettet til vedkommende.«

9. Direktivets artikel 8 med overskriften »Retten til at være til stede under retssagen« fastsætter følgende i stk. 1-4:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at mistænkte eller tiltalte har ret til at være til stede under retssagen.

2. Medlemsstaterne kan fastsætte, at en retssag, der kan resultere i en afgørelse om en mistænkt eller tiltalts skyld eller uskyld, kan afholdes, uden at vedkommende er til stede, på betingelse af:

a) at den mistænkte eller tiltalte i tide er blevet underrettet om retssagen og oplyst om konsekvenserne af at undlade at give møde, eller

b) at den mistænkte eller tiltalte, der er blevet underrettet om retssagen, repræsenteres af en befuldmægtiget advokat, som er udpeget enten af den mistænkte eller tiltalte eller af staten.

3. En afgørelse, der er truffet i overensstemmelse med stk. 2, kan fuldbyrdes over for den pågældende mistænkte eller tiltalte.

4. Såfremt medlemsstaterne fastsætter en mulighed for afholdelse af retssager, uden at mistænkte eller tiltalte er til stede, men det ikke er muligt for de kompetente myndigheder at opfylde betingelserne fastsat i denne artikels stk. 2, fordi en mistænkt eller tiltalt ikke kan findes, selv om der er blevet gjort en rimelig indsats, kan medlemsstaterne fastsætte, at en afgørelse alligevel kan træffes og fuldbyrdes. I så fald sikrer medlemsstaterne, at mistænkte eller tiltalte, når de underrettes om afgørelsen, navnlig når de pågribes, også underrettes om muligheden for at anfægte afgørelsen og om retten til en ny retssag eller et andet retsmiddel i overensstemmelse med artikel 9.«

10. Direktivets artikel 9 med overskriften »Retten til en ny retssag« bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at når mistænkte eller tiltalte ikke var til stede under deres retssag, og de betingelser, der er fastsat i artikel 8, stk. 2, ikke var overholdt, har de ret til en ny retssag eller til et andet retsmiddel, som giver mulighed for en fornyet prøvelse af sagens realitet, herunder bedømmelse af nyt bevismateriale, og som kan føre til, at den oprindelige afgørelse ændres. Medlemsstaterne sikrer i den forbindelse, at disse mistænkte og tiltalte har ret til at være til stede, således at de effektivt kan deltage i overensstemmelse med de procedurer, der er fastlagt i henhold til national ret, og udøve retten til et forsvar.«

B. Bulgarsk ret

11. Artikel 55, stk. 1, i Nakazatelno-protsesualen kodeks (strafferetsplejeloven) bestemmer:

»Tiltalte har følgende rettigheder: [...] at være til stede under retssagen i straffesager [...]«

12. Strafferetsplejelovens artikel 94, stk. 1 og 3, bestemmer:

»(1) Det er et krav, at en repræsentant bistår den tiltalte i straffesagen, hvis:

[...]

8. sagen behandles, uden at tiltalte er til stede

[...]

(3) Når det er et krav, at en repræsentant bistår den tiltalte, udpeger den kompetente myndighed en advokat som repræsentant.«

13. Artikel 247b, stk. 1, i strafferetsplejeloven har følgende ordlyd:

»Den refererende dommer bestemmer, at en kopi af anklageskriftet forkyndes for tiltalte. Ved forkyndelsen af anklageskriftet underrettes tiltalte om datoen for det indledende retsmøde og om de punkter, der er omhandlet i artikel 248, stk. 1, om retten til at give møde med en advokat efter eget valg og om muligheden for at få beskikket en advokat i de tilfælde, der er omhandlet i artikel 94, stk. 1, samt om, at sagen kan behandles og afgøres, uden at tiltalte er til stede, jf. artikel 269.«

14. Strafferetsplejelovens artikel 269 fastsætter:

»(1) I sager, hvor tiltalte er anklaget for en alvorlig straffelovsovertrædelse, er tiltaltes tilstedeværelse under retssagen obligatorisk.

[...]

(3) Når dette ikke er til hinder for fastlæggelsen af, hvad der er objektivt sandt, kan sagen behandles, uden at tiltalte er til stede, såfremt:

1. tiltalte ikke befinder sig på den angivne adresse eller har ændret adresse uden at underrette den kompetente myndighed herom
2. tiltaltes opholdssted i Bulgarien ikke er kendt og ikke har kunnet fastslås efter en ihærdig eftersøgning

[...]

4. [tiltalte] opholder sig uden for bulgarsk område og

- a) vedkommendes opholdssted er ukendt

[...]«

15. Artikel 423, stk. 1-3, i strafferetsplejeloven bestemmer:

»(1) En person, der er dømt in absentia, kan inden for en frist på seks måneder, regnet fra det tidspunkt, hvor den pågældende får kendskab til den endelige straffedom, eller tidspunktet for den faktiske udlevering af den pågældende til Republikken Bulgarien fra et andet land, fremsætte begæring om genoptagelse af straffesagen under henvisning til, at vedkommende ikke var til stede under behandlingen heraf. Begæringen tages til følge, medmindre den dømte person er flygtet efter meddelelsen om anklageskriftet i forbindelse med den indledende procedure med den virkning, at proceduren i henhold til artikel 247b, stk. 1, ikke kan gennemføres, eller ikke har givet møde i retsmødet uden gyldig grund, efter at den nævnte procedure er blevet gennemført.

(2) Begæringen har ikke opsættende virkning for fuldbyrdelsen af straffedommen, medmindre retten træffer en anden afgørelse.

(3) Sagen om genoptagelse af straffesagen afsluttes, såfremt personen dømt in absentia udebliver fra retsmødet uden en gyldig grund.«

16. Strafferetsplejelovens artikel 425, stk. 1, nr. 1, bestemmer:

»Når retten finder, at begæringen om genoptagelse er velbegrundet, kan den:

1. ophæve dommen [...] og hjemvise sagen til fornyet behandling med angivelse af, på hvilket trin den fornyede behandling af sagen skal indledes.«

III. Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

17. Spetsializirana prokuratura (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) indledte en straffesag mod IR som følge af hans angivelige deltagelse i en organiseret kriminel gruppe, hvis formål var at begå overtrædelser af skatteloven, som kunne straffes med frihedsberøvelse.

18. Anklageskriftet blev forkyndt personligt for IR. Efter denne forkyndelse angav IR den adresse, han kunne kontaktes på. Han blev imidlertid ikke fundet på denne adresse, da den retslige fase af straffesagen blev indledt, ej heller da Spetsializiran nakazatelen sad (særlig domstol i straffesager) forsøgte at indkalde ham til retsmødet. Den advokat, han havde befuldmægtiget, nedlagde i øvrigt sit hverv som forsvarer. Den forelæggende ret udpegede en beskikket advokat, som dog ikke har været i kontakt med IR.

19. Da anklageskriftet var mangelfuldt, blev det erklæret ugyldigt, og retssagen mod tiltalte blev derfor afsluttet³.

20. Der blev efterfølgende udarbejdet et nyt anklageskrift, og sagen blev genoptaget. Også ved denne lejlighed blev IR eftersøgt, herunder gennem pårørende, tidligere arbejdsgivere og udbydere af mobiltelefoni, men det var ikke muligt at finde ham. Det fremgår således, at de kompetente nationale myndigheder i forbindelse med den nye retssag ikke var i stand til at forkynde det nye anklageskrift for IR, da han var flygtet, på trods af de med henblik herpå iværksatte foranstaltninger.

21. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at sagen skal pådømmes, uden at IR er til stede, hvilket blev drøftet i det første retsmøde i sagen. Den har dog forklaret, at den i tilfælde af, at IR bliver dømt in absentia, i sin afgørelse skal angive de processuelle garantier, som IR råder over efter retssagen, og navnlig de retsmidler, som han har til rådighed, og dette på en sådan måde, at overholdelsen af direktiv 2016/343 er sikret.

22. Med hensyn til såvel lovligheden af retssagen in absentia som retsmidlerne er der imidlertid uklarhed om de processuelle garantier, som den pågældende skal gives i en situation som den foreliggende, hvor han flygtede efter at være blevet underrettet om det første anklageskrift, og inden den retslige fase af straffesagen blev indledt. Den forelæggende ret har desuden anført, at det ikke kan udelukkes, at IR findes og anholdes på en anden medlemsstats område og overgives til de bulgarske myndigheder i henhold til en europæisk arrestordre. Spørgsmålene om anvendelsesområdet for direktiv 2016/343 bør derfor behandles i lyset af artikel 4a i Rådets

³ – I overensstemmelse med Varhoven kasatsion sads (øverste kassationsdomstol, Bulgarien) retspraksis skal det fejlbehæftede procesdokument erstattes med et nyt procesdokument, idet det præciseres, at retten ikke selv kan afhjælpe anklagemyndighedens tilsidesættelser af væsentlige formforskrifter, men skal hjemvise sagen til denne med henblik herpå.

rammeafgørelse 2002/584/RIA af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne⁴, som ændret ved Rådets rammeafgørelse 2009/299/RIA af 26. februar 2009⁵.

23. På denne baggrund har Spetsializiran nakazatelen sad (særlig domstol i straffesager) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Skal artikel 8, stk. 2, litra b), i direktiv 2016/343, sammenholdt med 36.-39. betragtning til [direktiv 2016/343], og artikel 4a, stk. 1, litra b), i rammeafgørelse [2002/584], sammenholdt med 7.-10. betragtning til rammeafgørelsen, fortolkes således, at de omfatter en situation, hvori den tiltalte er blevet underrettet om den tiltale, der er rejst mod ham, i dennes oprindelige udgave, herefter objektivt ikke kan underrettes om retssagen, fordi han er flygtet, og forsvares af en beskikket advokat, med hvem han ikke har nogen kontakt?
- 2) Såfremt dette besvares benægtende, er en national bestemmelse (strafferetsplejelovens artikel 423, stk. 1 og 5), som ikke fastsætter nogen retsbeskyttelse over for efterforskningskridt, som gennemføres in absentia, og en domfældelse, som sker in absentia, da forenelig med artikel 9, sammenholdt med artikel 8, stk. 4, andet punktum, i direktiv 2016/343, og artikel 4a, stk. 3, sammenholdt med stk. 1, litra d), i rammeafgørelse [2002/584], hvis den tiltalte efter at være blevet underrettet om den oprindelige tiltale holder sig skjult og derfor hverken har kunnet underrettes om datoen og stedet for retssagen eller om konsekvenserne af ikke at give møde?
- 3) Såfremt dette besvares benægtende, har artikel 9 i direktiv 2016/343, sammenholdt med [...] artikel 47 [i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder], da direkte virkning?«

24. Kun Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg og besvaret Domstolens spørgsmål til skriftlig besvarelse.

IV. Bedømmelse

A. Formaliteten

25. Behandlingen af den præjudicielle forelæggelse kræver en indledende bemærkning om, hvorvidt det første og det andet præjudicielle spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

26. Disse to spørgsmål består hver især af to led. Det første led vedrører fortolkningen af de relevante bestemmelser i direktiv 2016/343, mens det andet led vedrører fortolkningen af bestemmelserne i rammeafgørelse 2002/584. Jeg er i lighed med Kommissionen af den opfattelse, at fortolkningen af denne rammeafgørelses bestemmelser, navnlig af dens artikel 4a, ikke er relevant for afgørelsen af tvisten i hovedsagen. I lyset af de faktiske omstændigheder, der er anført i anmodningen om præjudiciel afgørelse, bemærkes, at den tvist, der verserer for den forelæggende ret, og i hvilken denne skal træffe afgørelse, hverken principalt eller accessorisk vedrører spørgsmålet om en europæisk arrestordres gyldighed eller fuldbyrdelse. Den fortolkning af bestemmelserne i rammeafgørelsens artikel 4a, som Spetsializiran nakazatelen sad (særlig

⁴ – EFT 2002, L 190, s. 1.

⁵ – EUT 2009, L 81, s. 24, herefter »rammeafgørelse 2002/584«.

domstol i straffesager) har anmodet om, vedrører i realiteten et problem af hypotetisk karakter, idet denne domstol har anført, at det ikke kan udelukkes, at IR findes og anholdes på en anden medlemsstats område og overgives til de bulgarske myndigheder i henhold til en europæisk arrestordre.

27. Under disse omstændigheder foreslår jeg i overensstemmelse med Domstolens praksis, at det første og det andet præjudicielle spørgsmål afvises, for så vidt som de vedrører fortolkningen af rammeafgørelse 2002/584⁶.

B. Realiteten

28. Ved den foreliggende præjudicielle forelæggelse anmodes Domstolen i det væsentlige om at afgøre, i hvilket omfang en person, der er blevet dømt efter en retssag, hvor vedkommende ikke var til stede, i henhold til artikel 9 i direktiv 2016/343 kan have ret til en fornyet prøvelse, når den pågældende dels er flygtet efter at have fået forkyndt et anklageskrift, der senere er blevet annulleret, således at han hverken er blevet underrettet om det endelige anklageskrift, om retssagen eller om konsekvenserne af at undlade at give møde, dels er repræsenteret af en advokat udpeget af staten, med hvem han ikke har nogen kontakt.

29. Den forelæggende ret har forelagt sine spørgsmål for Domstolen under henvisning til bestemmelserne i artikel 423, stk. 1, i strafferetsplejeloven. Denne artikel fastsætter nemlig princippet om, at begæringen om genoptagelse af straffesagen tages til følge, hvis den fremsættes af en person, der er dømt in absentia, senest seks måneder efter, at den pågældende har fået kendskab til domfældelsen⁷. Ifølge denne artikel er der imidlertid undtagelser fra dette princip⁸. Begæringen om genoptagelse af straffesagen kan således afvises, når den dømte er flygtet efter at være blevet underrettet om den tiltale, der er rejst mod ham, i undersøgelsesfasen, men inden han fik forkyndt det endelige anklageskrift. Ifølge den forelæggende ret følger det heraf, at en tiltalt ikke har ret til en ny retssag i en situation, hvor vedkommende hverken er blevet underrettet om det indledende retsmøde, om muligheden for at lade sig repræsentere af en advokat eller om konsekvenserne af at undlade at give møde.

30. For så vidt som der ikke er nogen bestemmelse i direktiv 2016/343, der indeholder en klar angivelse af den retlige ordning, der finder anvendelse på en person, der er flygtet, og af de rettigheder, som denne person har efter en retssag, hvor vedkommende ikke har været til stede, anmoder den forelæggende ret Domstolen om at afgøre, om en sådan lovgivning er i overensstemmelse med dette direktiv.

31. I dette øjemed anmoder den Domstolen om at præcisere, om en person, der befinder sig i IR's situation, skal anses for at være omfattet af den retlige ordning, der er fastsat i artikel 8, stk. 2 og 3, i direktiv 2016/343, hvorefter det er muligt at fuldbyrde den afgørelse, der er truffet efter en

⁶ – Jf. bl.a. dom af 29.1.2013, Radu (C-396/11, EU:C:2013:39, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis), samt af 28.10.2021, Komisia za protivodejstvie na koruptsijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imusjtjestvo (C-319/19, EU:C:2021:883, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).

⁷ – I henhold til artikel 425, stk. 1, nr. 1, i strafferetsplejeloven kan genoptagelse af straffesagen medføre, at dommen ophæves, og at sagen hjemvises med henblik på fornyet realitetsbehandling på det trin, hvor retten anfører, at den fornyede behandling af sagen skal indledes.

⁸ – Begæringen kan afvises i to situationer. Den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse falder ind under den første situation. Den anden situation er den, hvor den dømte har fået forkyndt det endelige anklageskrift og uden gyldig grund undlader at give møde i retsmødet.

retssag, hvor den pågældende ikke var til stede (det første spørgsmål), eller snarere af den retlige ordning, der er omhandlet i dette direktivs artikel 8, stk. 4, og artikel 9, hvorefter den pågældende har ret til en fornyet prøvelse (det andet spørgsmål).

32. Da disse to regelsæt hænger sammen indbyrdes, foreslår jeg, at Domstolen behandler det første og det andet præjudicielle spørgsmål samlet.

33. Jeg vil indlede min analyse med en undersøgelse af ordlyden af artikel 8 og 9 i direktiv 2016/343, hvorefter jeg vil koncentrere den omkring dels de mål, som EU-lovgiver forfølger med dette direktiv, dels den retspraksis, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har udviklet vedrørende overholdelsen af artikel 6, stk. 1, i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder⁹.

1. Analyse af ordlyden af artikel 8, stk. 2 og 4, og artikel 9 i direktiv 2016/343

34. Efter at have bekræftet princippet om, at tiltalte har ret til at være til stede under retssagen, giver EU-lovgiver medlemsstaterne mulighed for at indføre procedurer, hvorefter personer kan domfældes in absentia. I henhold til artikel 8, stk. 2 og 3, i direktiv 2016/343 kan medlemsstaterne således fastsætte, at en retssag kan afholdes, uden at tiltalte er til stede, og at den afgørelse, der træffes efter denne retssag, kan fuldbyrdes. Disse bestemmelser hviler på det postulat, at tiltalte er blevet underrettet om tidspunktet og stedet for retssagen, således at han kan anses for frivilligt og utvetydigt at have givet afkald på at være til stede under retssagen.

35. Som jeg vil påvise, fremgår det nemlig af dette direktivs artikel 8 og 9, at personer, der bliver dømt in absentia under en retssag, kan inddeles i to kategorier. På den ene side kategorien for personer, som med sikkerhed har eller kunne have haft kendskab til tidspunktet og stedet for deres retssag, og på den anden side kategorien med andre personer. Personer, som er omfattet af den anden kategori, har ret til en ny retssag, mens personer i den første kategori ikke har ret til en sådan foranstaltning. EU-lovgiver opstiller to betingelser, hvorunder det kan afvises at afholde en ny retssag¹⁰.

36. Den første betingelse, der er omhandlet i artikel 8, stk. 2, litra a), i direktiv 2016/343, vedrører underretningen af tiltalte. Tiltalte skal i tide være blevet underrettet om retssagen og oplyst om konsekvenserne af at undlade at give møde. Med andre ord skal tiltalte have fået kendskab til den omstændighed, at der kan træffes en afgørelse om hans skyld eller uskyld, uden at han er til stede under retssagen.

37. Den anden betingelse, som er omhandlet i direktivets artikel 8, stk. 2, litra b), vedrører tiltaltes repræsentation ved en advokat. Den omhandler den situation, hvor den pågældende har fået kendskab til den berammede retssag og bevidst har valgt at være repræsenteret ved en juridisk rådgiver i stedet for selv at være til stede under retssagen¹¹. Dette godtgør i princippet, at den pågældende har givet afkald på at deltage i retssagen og samtidig sikret sig muligheden for at udøve retten til et forsvar. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol er af den opfattelse, at enhver tiltaltes ret til faktisk at lade sit forsvar varetage af en advokat, som i givet fald beskikkes, hører til de grundlæggende led i en retfærdig rettergang. En tiltalt mister ikke retten hertil, alene fordi han ikke personligt deltager i retsforhandlingerne. Det er således af afgørende betydning for

⁹ – Undertegnet i Rom den 4.11.1950, herefter »EMRK«.

¹⁰ – Jf. ligeledes 35. betragtning til direktivet.

¹¹ – Jf. ligeledes 37. betragtning til direktiv 2016/343.

bevarelsen af et retfærdigt straffesystem, at tiltalte ikke sanktioneres for ikke at give møde ved at fravige retten til at benytte en forsvarer, og at tiltalte gives et passende forsvar i både første instans og under appelsagen¹².

38. Jeg bemærker for det første, at det, for at alle disse betingelser er opfyldt, er nødvendigt, at tiltalte er blevet underrettet om retssagen. Overholdelsen af dette krav er således afgørende med henblik på fuldbyrdelse af en dom afsagt efter en retssag, i hvilken den pågældende ikke har været til stede.

39. Jeg bemærker for det andet, at manglende overholdelse af denne underrettningspligt fører til anvendelse af reglerne i artikel 8, stk. 4, og artikel 9 i direktiv 2016/343, da de kompetente nationale myndigheder i så fald skal sikre, at tiltalte får adgang til en fornyet prøvelse. Som det fremgår af ordlyden af disse artikler¹³, er de bestemmelser, der er omhandlet i dette direktivs artikel 8, stk. 2 og 3, samt bestemmelserne i direktivets artikel 8, stk. 4, og artikel 9, indbyrdes forbundet på en sådan måde, at de udgør et sammenhængende hele, idet underretningen af den pågældende udgør »vippepunktet« i retning af den ene eller den anden ordning.

40. Rækkevidden af retten til en ny retssag er således fastlagt i direktivets artikel 9.

41. Hvad angår formen af den fornyede prøvelse overlader EU-lovgiver det til medlemsstaterne at fastsætte den retsmiddel- og procedureordning, der skal sikre overholdelsen af retten til et forsvar for personer, der er dømt in absentia. Dette er helt i overensstemmelse med den minimale karakter af de regler, der opstilles ved direktiv 2016/343¹⁴, idet direktivet ikke udgør et fuldstændigt og udtømmende instrument, som har til formål at fastsætte samtlige betingelser for vedtagelsen af en retsafgørelse¹⁵. Valget af disse nærmere bestemmelser henhører under medlemsstaternes procesautonomi og træffes ud fra de særlige kendetegn ved medlemsstaternes retssystemer.

42. Hvad angår rækkevidden af denne fornyede prøvelse pålægger EU-lovgiver derimod medlemsstaterne præcise og utvetydige forpligtelser. EU-lovgiver kræver nemlig, at medlemsstaterne indfører en procedure, som giver mulighed for en fornyet prøvelse af sagens realitet, herunder bedømmelse af nyt bevismateriale, og som desuden kan føre til, at den oprindelige afgørelse ændres. Dernæst pålægger EU-lovgiver medlemsstaterne at sikre, at tiltalte i forbindelse med dette nye retsmiddel har ret til at være til stede og til effektivt at deltage i den retssag, der følger heraf, i overensstemmelse med de procedurer, der er fastlagt i national ret, og at vedkommende kan udøve retten til et forsvar.

43. EU-lovgiver har her indarbejdet de væsentlige krav til den fornyede prøvelse, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastlagt, og som jeg vil beskrive i punkt 66 og 67 i dette forslag til afgørelse¹⁶.

¹² – Jf. i denne henseende Menneskerettighedsdomstolens dom af 13.2.2001, Krombach mod Frankrig (CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, § 89), og af 1.3.2006, Sejdovic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 91).

¹³ – Bestemmelserne om retten til fornyet prøvelse finder kun anvendelse i det omfang, »det ikke er muligt for de kompetente myndigheder at opfylde betingelserne fastsat i [artikel 8,] stk. 2, fordi en mistænkt eller tiltalt ikke kan findes, selv om der er blevet gjort en rimelig indsats« (artikel 8, stk. 4), eller »de betingelser, der er fastsat i artikel 8, stk. 2, ikke [er] overholdt« (artikel 9).

¹⁴ – Jf. direktivets artikel 1 samt anden til fjerde og niende betragtning til direktivet.

¹⁵ – Jf. dom af 19.9.2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, præmis 45-47).

¹⁶ – Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har endvidere fastslået, at EMRK giver de kontraherende stater en stor frihed til at vælge de midler, der er egnede til at gøre det muligt for deres retssystemer at opfylde kravene i konventionens artikel 6, dog på betingelse af, at ressourcerne i national ret er effektive, hvis den anklagede hverken har givet afkald på at give møde og forsvare sig eller har haft til hensigt at undslippe retssystemet. Jf. eksempelvis Menneskerettighedsdomstolens dom af 14.6.2001, Medenica mod Schweiz (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, § 55).

44. Efter denne undersøgelse af ordlyden af direktiv 2016/343 konstaterer jeg, at en situation, i hvilken tiltalte hverken er blevet underrettet om retssagen eller om konsekvenserne af at undlade at give møde, dermed ikke a priori er omfattet af bestemmelserne i direktivets artikel 8, stk. 2, men af bestemmelserne i direktivets artikel 8, stk. 4.

45. Der er dog stadig en »gråzone«, som vedrører situationen for personer, der ikke er blevet underrettet om retssagen af en grund, der kan tilskrives dem selv. Det spørgsmål, der nu skal besvares, er bl.a., om denne fortolkning finder anvendelse i en situation, hvor det ikke har været muligt at underrette tiltalte om retssagen eller om konsekvenserne af at undlade at give møde, fordi han er flygtet.

46. Har EU-lovgiver med andre ord villet gøre overholdelsen af underretningspligten til et absolut krav, der er uafhængigt af tiltaltes handlemåde, og navnlig af grundene til, at tiltalte ikke har kunnet findes på trods af de kompetente nationale myndigheders bestræbelser? Kræver EU-lovgiver, at medlemsstaterne foretager en fornyet prøvelse, hver gang tiltalte er flygtet?

47. Det er jeg af de grunde, som jeg vil redegøre for i det følgende, ikke overbevist om.

48. For det første følger det af 36. betragtning til direktiv 2016/343, at de kompetente nationale myndigheders forpligtelse til at underrette tiltalte om retssagen indebærer, at vedkommende indkaldes personligt eller ad anden vej gives en officiel og rettidig meddelelse om tid og sted for retssagen på en måde, der gør det muligt for vedkommende at blive bekendt med retssagen. EU-lovgiver har også her indarbejdet Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis, hvorefter en anklaget kun på grund af sin handlemåde kan anses for stiltiende at have afstået fra retten til at være til stede under retssagen, hvis det godtgøres, at den pågældende med rimelig sandsynlighed kunne forudse konsekvenserne af sine handlinger i denne henseende¹⁷. De nationale domstole skal derfor udvise den fornødne omhu ved at indkalde den anklagede på behørig vis¹⁸, hvilket indebærer, at vedkommende underrettes om afholdelsen af et retsmøde på en måde, så han ikke kun er bekendt med datoen, tidspunktet og stedet for retsmødet, men også har tid nok til at forberede sit forsvar og begive sig hen til retslokalet¹⁹.

49. Det følger imidlertid af 38. betragtning til direktiv 2016/343, at den måde, hvorpå tiltalte underrettes, og navnlig dens tilstrækkelige karakter, kan gøres til genstand for en kontrol. EU-lovgiver bemærker nemlig, at »[n]år det afgøres, om den måde, hvorpå den mistænkte eller tiltalte er blevet underrettet, er tilstrækkelig til at sikre, at den pågældende er bekendt med retssagen, bør der, hvor det er relevant, også tages særligt hensyn til den omhu, som de offentlige myndigheder har udøvet for at underrette den pågældende, og til den omhu, som den pågældende har udøvet for at modtage den underretning, som er rettet til vedkommende«.

50. Heraf udleder jeg, at medlemsstaterne dermed i hver enkelt sag kan foretage en undersøgelse af den måde og de omstændigheder, hvorpå og hvorunder tiltalte er blevet underrettet. Brugen af udtrykkene »hvor det er relevant« og »også« har efter min mening til formål at godtgøre, at medlemsstaterne kan tage andre faktorer i betragtning end dem, der vedrører arten, formen og indholdet af det dokument, hvorved tiltalte er blevet underrettet. Ved at kræve, at

¹⁷ – Jf. bl.a. Menneskerettighedsdomstolens dom af 1.3.2006, *Sejdic mod Italien* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 87 og 89), af 24.4.2012, *Haralampiev mod Bulgarien* (CE:ECHR:2012:0424JUD002964803, § 33), og af 22.5.2012, *Idalov mod Rusland* (CE:ECHR:2012:0522JUD000582603, § 173).

¹⁸ – Jf. eksempelvis Menneskerettighedsdomstolens dom af 12.2.1985, *Colozza mod Italien* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 32), og af 12.6.2018, *M.T.B. mod Tyrkiet* (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 49-53).

¹⁹ – Jf. eksempelvis Menneskerettighedsdomstolens dom af 28.8.2018, *Vyacheslav Korchagin mod Rusland* (CE:ECHR:2018:0828JUD001230716, § 65).

medlemsstaterne tager »særligt hensyn« til den omhu, som såvel de nationale myndigheder som tiltalte har udøvet for henholdsvis at underrette eller modtage underretningen, lægger EU-lovgiver efter min opfattelse vægt på den handle måde, som begge straffesagens parter udviser.

51. Det er i forbindelse med denne undersøgelse, at medlemsstaterne efter min opfattelse kan tage hensyn til, at tiltalte er flygtet. Dette udtryk er ganske vist nævnt i 39. betragtning til direktiv 2016/343, men er ikke defineret i direktivet. Det er imidlertid almindelig sund fornuft, at det at være »flygtet« frem for alt er et udtryk for en handle måde og især den handle måde, hvorved en person skjuler sig, stikker af eller forsøger at unddrage sig noget brydsomt, trykkende eller farligt²⁰.

52. Jeg mener derfor, at det er nødvendigt at skelne mellem to situationer i forbindelse med personer, som er flygtet.

53. Den første er en situation, hvor tiltalte, på trods af de nationale myndigheders omhu og bestræbelser for at underrette vedkommende om tidspunktet og stedet for retssagen og om konsekvenserne af at undlade at give møde, ikke er blevet underrettet, fordi han bevidst og forsætligt har tilsidesat sine forpligtelser til at modtage en sådan underretning om retssagen med det formål at unddrage sig retsforfølgningen. I denne situation, hvor de nationale myndigheder har truffet alle nødvendige foranstaltninger for at underrette tiltalte, og hvor dennes handle måde har været til hinder for denne underretning, mener jeg, at medlemsstaterne bør kunne fuldbyrde dommen i overensstemmelse med artikel 8, stk. 3, i direktiv 2016/343 og nægte at afholde en ny retssag.

54. Den anden situation er en situation, hvor tiltalte ikke er blevet underrettet om tidspunktet og stedet for retssagen af helt andre årsager, som denne ikke har kontrol over, eller som har en legitim begrundelse, såsom tiltaltes marginalisering eller sårbarhed. I en sådan situation, hvor den manglende overholdelse af underretningspligten ikke skyldes tiltaltes bevidste og forsætlige tilsidesættelse af sine forpligtelser, bør medlemsstaterne sikre, at tiltalte har ret til en ny retssag i overensstemmelse med principperne i artikel 8, stk. 4, andet punktum, og artikel 9 i direktiv 2016/343.

55. Den skelnen, som jeg foreslår at foretage i forbindelse med personer, som er flygtet, kræver, at den nationale ret foretager en fuldstændig undersøgelse af alle sagens omstændigheder.

56. Den skal således efterprøve, om de nationale myndigheder har udvist tilstrækkelig omhu i deres bestræbelser på at underrette tiltalte, sikre dennes tilstedeværelse ved den domsafsigende ret og finde vedkommende, samtidig med at den i denne forbindelse tager hensyn til arten og rækkevidden af den pågældendes forpligtelser til at modtage underretningen om retssagen. Den nationale ret skal i givet fald på grundlag af præcise og objektive faktiske omstændigheder i den konkrete sag utvetydigt kunne godtgøre, at den pågældende er blevet underrettet om arten af og grunden til den tiltale, der er rejst mod ham, og at han bevidst og forsætligt har tilsidesat sine forpligtelser til at modtage underretningen om retssagen, f.eks. ved at opgive en forkert adresse eller ved ikke at meddele en adresseændring på trods af, at han har modtaget instrukser herom.

57. Den fortolkning, som jeg foreslår af ordlyden af artikel 8, stk. 2, i direktiv 2016/343, berører efter min opfattelse ikke de formål, der forfølges af EU-lovgiver²¹.

²⁰ – Jf. *Dictionnaire de l'Académie française* og *Dictionnaire Larousse*.

²¹ – Jf. dom af 13.2.2020, Spetsializirana prokuratura (Retsmøde afholdt, uden at tiltalte er til stede) (C-688/18, EU:C:2020:94, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

2. *Teleologisk analyse af direktiv 2016/343*

58. Det bemærkes, at direktiv 2016/343 har til formål at fastlægge fælles minimumsregler vedrørende retten til at være til stede under retssagen for at styrke medlemsstaternes gensidige anerkendelse af og tillid til hinandens strafferetlige systemer²². Det bemærkes ligeledes, at dette direktiv i overensstemmelse med Domstolens praksis ikke er et fuldstændigt og udtømmende instrument, som har til formål at fastsætte *samtlig betingelser for vedtagelsen af en retsafgørelse*²³. Selv om EU-lovgiver pålægger medlemsstaterne at fastsætte bestemmelser om fornyet prøvelse for at sikre overholdelsen af retten til et forsvar for personer, der er dømt in absentia, medfører dette ikke nødvendigvis med henblik på at nå de mål, der forfølges med direktivet, at disse personer i alle tilfælde har ret til en ny retssag.

59. Som Domstolen har fastslået i kendelse af 14. januar 2021, UC og TD (Anklageskrift behæftet med formalitetsmangler)²⁴, tilkommer det den nationale ret at »sikre en ligevægt mellem på den ene side overholdelsen af retten til forsvar og på den anden side nødvendigheden af at sikre en effektiv retsforfølgning og sikre, at proceduren afvikles inden for en rimelig frist«²⁵. En så snæver opfattelse af retten til en retfærdig rettergang, som systematisk kræver, at der skal være mulighed for fornyet prøvelse, selv i det tilfælde, hvor det de facto er umuligt for de kompetente nationale myndigheder at underrette tiltalte om retssagen, fordi vedkommende er flygtet og bevidst og forsætligt har tilsidesat sine forpligtelser til at modtage denne underretning, risikerer imidlertid at give næring til visse tiltaltes rettigheds- og proceduremisbrug i deres håb om at kunne påberåbe sig en overskridelse af den rimelige frist eller en forældelse af strafansvaret, hvilket kan føre til forsinkelser i retsplejen, afskrækkelse af ofre, som måske skal bære de psykiske og økonomiske omkostninger ved flere retsmøder, og endog til retsnægtelse.

60. De regler, der er fastsat i artikel 8, stk. 2-4, og artikel 9 i direktiv 2016/343, skal således gøre det muligt at sikre en ligevægt mellem på den ene side en effektiv retsforfølgning og en god retspleje ved at give medlemsstaterne mulighed for at fuldbyrde en afgørelse over for en person, som åbenbart har tilsidesat de forpligtelser, der påhviler ham, og dermed har gjort det umuligt for de kompetente nationale myndigheder at underrette ham om retssagen, hvorved han har unddraget sig retsforfølgningen, og på den anden side retten til fornyet prøvelse, som skal sikre retten til et forsvar for en person, som ikke har villet undlade at give møde og forsvare sig og ikke har haft til hensigt at skjule sig for retssystemet.

61. Endelig er den fortolkning, som jeg foreslår, i tråd med den retspraksis, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har udviklet vedrørende overholdelsen af EMRK's artikel 6, stk. 1.

3. *Analyse af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis*

62. Domstolen har i dom af 13. februar 2020, Spetsializirana prokuratura (Retsmøde afholdt, uden at tiltalte er til stede)²⁶, anført grundene til, at der skal tages hensyn til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis vedrørende overholdelsen af retten til at være til stede under retssagen i forbindelse med fortolkningen af bestemmelserne i direktiv 2016/343²⁷.

²² – Jf. artikel 1 i samt anden til fjerde, niende og tiende betragtning til direktiv 2016/343.

²³ – Jf. i denne retning dom af 19.9.2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, præmis 45-47).

²⁴ – C-769/19, ikke trykt i Sml., EU:C:2021:28.

²⁵ – Denne kendelses præmis 45 og den deri nævnte retspraksis.

²⁶ – C-688/18, EU:C:2020:94.

²⁷ – Jf. denne doms præmis 34 og 35.

EU-lovgiver har nemlig i 11., 13., 33., 45., 47. og 48. betragtning til dette direktiv klart givet udtryk for sin vilje til at styrke og garantere en effektiv anvendelse af retten til retfærdig rettergang i forbindelse med straffesager ved i EU-retten at indarbejde den retspraksis, som Menneskerettighedsdomstolen har udviklet med hensyn til overholdelsen af EMRK's artikel 6, stk. 1.

63. Med hensyn til denne artikel har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fastslået, at en persons flugt er tilstrækkeligt kvalificeret, hvis den pågældende person ved, at der er indledt en straffesag mod ham, kender arten af og grunden til tiltalen og ikke agter at deltage i retssagen eller har til hensigt at unddrage sig retsforfølgningen²⁸.

64. I denne sammenhæng ræsonnerer Menneskerettighedsdomstolen i to omgange.

65. I første omgang afgør Menneskerettighedsdomstolen, om det på grundlag af objektive og relevante faktiske omstændigheder er godtgjort, at tiltalte har afstået fra sin ret til at give møde og forsvare sig, eller at han har haft til hensigt at undslippe retssystemet. I denne forbindelse kræver Menneskerettighedsdomstolen, at de nationale domstole udviser den fornødne omhu ved personligt at underrette tiltalte om den tiltale, der er rejst mod ham, og ved at indkalde ham på behørig vis²⁹. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen kan visse tilstrækkelige faktiske omstændigheder og konstateringer, når tiltalte ikke har modtaget en officiel underretning, gøre det muligt utvetydigt at godtgøre, at tiltalte er blevet underrettet om, at der er indledt en straffesag mod ham, kender arten af og grunden til tiltalen og ikke agter at deltage i retssagen eller har til hensigt at unddrage sig retsforfølgningen³⁰. Det er i denne sammenhæng, at Menneskerettighedsdomstolen undersøger, om de kompetente nationale myndigheder har udvist tilstrækkelig omhu i deres bestræbelser på at finde tiltalte og underrette vedkommende om straffesagen³¹, bl.a. ved at iværksætte en passende eftersøgning³². I dom af 11. oktober 2012, Abdelali mod Frankrig³³, bemærkede Menneskerettighedsdomstolen således, at alene det forhold, at sagsøgeren ikke opholder sig på sit sædvanlige opholdssted eller sine forældres bopæl, ikke er tilstrækkeligt til at antage, at vedkommende havde kendskab til retsforfølgningen og sagen mod ham, og at han var »flygtet«.

66. Når disse konstateringer ikke er tilstrækkelige, undersøger Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i anden omgang, i hvilket omfang tiltalte med sikkerhed har haft mulighed for at være til stede under en ny retssag³⁴. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen er

²⁸ – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 1.3.2006, Sejdovic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 98-101).

²⁹ – Jf. fodnote 18 i dette forslag til afgørelse. Ifølge Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis kan en sådan afståelse ikke udledes af hverken en vag og uofficiel underretning (jf. bl.a. Menneskerettighedsdomstolens dom af 23.5.2006, Kounov mod Italien, CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 47), af en simpel antagelse eller af det simple forhold, at en person er flygtet (jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 12.2.1985, Colozza mod Italien, CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28).

³⁰ – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 1.3.2006, Sejdovic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 98-101), af 23.5.2006, Kounov mod Bulgarien (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 48), af 26.1.2017, Lena Atanasova mod Bulgarien (CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 52), og af 2.2.2017, Ait Abbou mod Frankrig (CE:ECHR:2017:0202JUD004492113, § 62-65).

³¹ – I dom af 12.2.1985, Colozza mod Italien (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28), anførte Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at den observerede situation »er vanskeligt forenelig med den omhu, som de kontraherende stater skal udvise for at sikre den faktiske udøvelse af de rettigheder, der er sikret ved artikel 6 [i EMRK]«. I dom af 12.6.2018, M.T.B. mod Tyrkiet (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 51-54), fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at den ret, der havde behandlet sagens realitet, ikke havde udvist al den fornødne omhu i sine bestræbelser på at lokalisere sagsøgeren, idet den havde begrænset sig til at forkynde afgørelsen i overensstemmelse med bestemmelserne i national ret. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen er denne forkyndelse alene ikke tilstrækkeligt til at fritage staten for sine forpligtelser i henhold til artikel 6 i EMRK.

³² – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 12.2.1985, Colozza mod Italien (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28).

³³ – CE:ECHR:2012:1011JUD004335307, § 54.

³⁴ – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 12.2.1985, Colozza mod Italien (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 29), og af 1.3.2006, Sejdovic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 101 in fine).

pligten til at garantere, at den anklagede har ret til at være til stede i retsmødet – enten under den første retssag, der indledes mod ham, eller i forbindelse med en fornyet prøvelse af sagen – et af de væsentligste elementer i EMRK's artikel 6. Er dette ikke tilfældet, anses retssagen for at være »åbenbart [...] i strid med [EMRK's] artikel 6« eller for en »åbenbar retsnægtelse«³⁵.

67. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol kræver således, at tiltalte har mulighed for at få retmæssigheden af den tiltale, der er rejst mod ham, prøvet på ny, for så vidt angår såvel de faktiske som de retlige omstændigheder, ved en domstol »med fuld prøvelsesret« under tiltaltes tilstedeværelse³⁶, hvorved den pågældende gives alle de garantier for en retfærdig rettergang, der er fastsat i artikel 6 i EMRK. Den giver dog de kontraherende stater »en stor frihed til at vælge de midler, der er egnede til at gøre det muligt for deres retssystemer at opfylde kravene i [denne artikel]«, dog på betingelse af, at »ressourcerne i national ret er effektive, hvis den anklagede hverken har givet afkald på at give møde og forsvare sig eller har haft til hensigt at undslippe retssystemet«³⁷.

68. De således fremførte principper blev anvendt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i dom af 26. januar 2017, Lena Atanasova mod Bulgarien³⁸. I den sag, der gav anledning til denne dom, skulle Menneskerettighedsdomstolen tage stilling til, hvorvidt Varhoven kasationsdomstol (øverste kassationsdomstol, Bulgarien) havde tilsidesat artikel 6, stk. 1, i EMRK ved på grundlag af strafferetsplejelovens artikel 423, stk. 1 – som er omhandlet i nærværende præjudicielle forelæggelse – at give afslag på en begæring om genoptagelse af straffesagen indgivet af en appellant, som var flygtet, med den begrundelse, at appellanten havde forsøgt at undslippe retssystemet og dermed ved sin culpøse adfærd havde gjort det umuligt for sig selv at deltage i straffesagen³⁹.

69. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fandt, at dette afslag ikke udgjorde en sådan tilsidesættelse, for så vidt som den anklagede bevidst og gyldigt havde givet stiltiende afkald på sin ret til at give personligt møde ved domstolene, som er sikret ved EMRK's artikel 6, stk. 1. Menneskerettighedsdomstolen fastslog indledningsvis, at appellanten var blevet behørigt underrettet om, at der var indledt en straffesag mod hende, og om de anklager, der var rejst mod hende, og at appellanten havde vedkendt sig de faktiske omstændigheder og erklæret sig rede til at afgive detaljerede forklaringer og forhandle om strafudmålingen. Menneskerettighedsdomstolen fastslog ligeledes, at det ikke havde været muligt at overbringe appellanten indkaldelsen på grund af dennes adresseændring, hvilken ændring hun havde undladt at underrette de kompetente myndigheder om. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at de nationale myndigheder i øvrigt havde truffet de foranstaltninger, der med rimelighed kunne anses for nødvendige for at sikre, at tiltalte var til stede under retssagen. I denne sag havde myndighederne først forsøgt at indkalde appellanten på den adresse, som hun havde opgivet, inden de efterfølgende søgte efter hende på hendes kendte adresser og i fængslerne, hvorefter de endelig ligeledes sikrede sig, at hun ikke havde forladt det nationale område⁴⁰.

³⁵ – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 1.3.2006, Sejdivic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 84), og af 12.6.2018, M.T.B. mod Tyrkiet (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 61).

³⁶ – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 12.2.1985, Colozza mod Italien (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 31 og 32).

³⁷ – Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 14.6.2001, Medenica mod Schweiz (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, § 55). Jf. ligeledes Menneskerettighedsdomstolens dom af 12.2.1985, Colozza mod Italien (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 30), og af 1.3.2006, Sejdivic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 82).

³⁸ – CE:ECHR:2017:0126JUD005200907.

³⁹ – Jf. denne doms § 27 og 28.

⁴⁰ – Jf. denne doms § 52 og 53.

70. Det er derimod ikke den konklusion, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol nåede frem til i dom af 23. maj 2006, Kounov mod Bulgarien⁴¹. I denne dom fastslog Menneskerettighedsdomstolen nemlig, at der var sket en tilsidesættelse af artikel 6, stk. 1, i EMRK, idet sagsøgeren, der var blevet dømt in absentia, var blevet nægtet retten til at genoptage straffesagen, uden at myndighederne havde fastslået, at han utvetydigt havde givet afkald på sin ret til at give møde. I den nævnte dom fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at tiltalte var blevet afhørt om de strafbare handlinger, men ikke personligt var blevet underrettet om, at der var rejst tiltale mod ham. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at eftersom sagsøgeren ikke var blevet underrettet om de anklager, der var rejst mod ham, var der intet i det materiale, den havde fået forelagt, der gjorde det muligt at godtgøre, at sagsøgeren var bekendt med, at sagen var blevet indledt, og at den var blevet optaget til dom, eller med datoen for retssagen. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at sagsøgeren efter at være blevet afhørt af politiet om de faktiske omstændigheder kun kunne antage, at der ville blive indledt en sag, men at han under ingen omstændigheder kunne have et præcist kendskab til de anklager, der ville blive rejst mod ham⁴².

71. Jeg bemærker, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol således også søger at sikre en ligevægt mellem overholdelsen af retten til et forsvar for en person, der ikke har været til stede under retssagen, og nødvendigheden af at sikre en effektiv strafferetlig forfølgning i situationer, hvor den pågældende utvetydigt har givet udtryk for sit ønske om at undslippe den.

72. På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger foreslår jeg, at Domstolen fastslår, at artikel 8, stk. 2 og 3, i direktiv 2016/343 omfatter en situation, hvor den nationale ret under hensyntagen til alle de konkrete omstændigheder, der kendetegner den omhandlede situation, konstaterer, at tiltalte, på trods af den omhu og de bestræbelser, som de kompetente nationale myndigheder har udvist for at underrette tiltalte om retssagen og om konsekvenserne af at undlade at give møde, bevidst og forsætligt har tilsidesat sine forpligtelser til at modtage en sådan underretning med det formål at unddrage sig retsforfølgningen.

73. I forbindelse med denne undersøgelse tilkommer det den nationale ret at fastlægge arten og rækkevidden af de forpligtelser, der påhviler tiltalte med henblik på at blive underrettet, og i givet fald på grundlag af præcise og objektive faktiske omstændigheder utvetydigt at godtgøre, at den pågældende kendte arten af og grunden til den tiltale, der var rejst mod ham, og bevidst og forsætligt flygtede.

74. Artikel 8, stk. 4, andet punktum, og artikel 9 i direktiv 2016/343 skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter der ikke skal foretages en fornyet prøvelse, når tiltalte er flygtet efter at være blevet underrettet om den tiltale, der er rejst mod ham, i den indledende undersøgelsesfase, men inden han blev underrettet om det endelige anklageskrift, forudsat at den nationale ret foretager ovennævnte konstateringer.

⁴¹ – CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 32, 49, 53 og 54. Jf. ligeledes principiel dom af 1.3.2006, Sejdivic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 100), i hvilken Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fastslog, at sådanne omstændigheder ikke var godtgjort, da der ikke forelå andre objektive elementer end det forhold, at den anklagede ikke var til stede på sit sædvanlige opholdssted, idet de nationale myndigheder tog for givet, at sagsøgeren var indblandet i den forbrydelse, han var anklaget for, eller var ansvarlig for denne forbrydelse. Menneskerettighedsdomstolen anlagde den samme tilgang i dom af 28.9.2006, Hu mod Italien (CE:ECHR:2006:0928JUD000594104, § 53-56).

⁴² – I dom af 1.3.2006, Sejdivic mod Italien (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 85), fastslog Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol imidlertid, at forlængelsen af fristen for at appellere udeblivelsesdommen, hvor tiltalte fik mulighed for at være til stede i retsmødet i anden instans og anmode om fremlæggelse af nye beviser, udgjorde en mulighed for en ny afgørelse om tiltalens retmæssighed, for så vidt angik såvel de faktiske som de retlige omstændigheder, hvilket gjorde det muligt at konkludere, at retssagen som helhed havde været retfærdig.

75. Henset til det svar, som jeg foreslår at give på det første og det andet præjudicielle spørgsmål, der er blevet behandlet samlet, finder jeg det uforholdsmæssigt at besvare det tredje præjudicielle spørgsmål.

V. Forslag til afgørelse

76. På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare de af Spetsializiran nakazatelen sad (særlig domstol i straffesager, Bulgarien) forelagte præjudicielle spørgsmål som følger:

- »1) Artikel 8, stk. 2 og 3, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2016/343 af 9. marts 2016 om styrkelse af visse aspekter af uskyldsformodningen og retten til at være til stede under retssagen i straffesager skal fortolkes således, at den omfatter en situation, hvor den nationale ret under hensyntagen til alle de konkrete omstændigheder, der kendetegner den omhandlede situation, konstaterer, at tiltalte, på trods af den omhu og de bestræbelser, som de kompetente nationale myndigheder har udvist for at underrette tiltalte om retssagen og om konsekvenserne af at undlade at give møde, bevidst og forsætligt har tilsidesat sine forpligtelser til at modtage en sådan underretning med det formål at unddrage sig retsforfølgningen.
- 2) I forbindelse med denne undersøgelse tilkommer det den nationale ret at fastlægge arten og rækkevidden af de forpligtelser, der påhviler tiltalte med henblik på at blive underrettet, og i givet fald på grundlag af præcise og objektive faktiske omstændigheder utvetydigt at godtgøre, at den pågældende kendte arten af og grunden til den tiltale, der var rejst mod ham, og bevidst og forsætligt flygtede.
- 3) Artikel 8, stk. 4, andet punktum, og artikel 9 i direktiv 2016/343 skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter der ikke skal foretages en fornyet prøvelse, når tiltalte er flygtet efter at være blevet underrettet om den tiltale, der er rejst mod ham, i den indledende undersøgelsesfase, men inden han blev underrettet om det endelige anklageskrift, forudsat at den nationale ret foretager ovennævnte konstateringer.«